

שמעתא עמיקתא

גליון תרס"ט | פרשת תולדות | תשפ"ו | קהילת חניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תוכב"א

שמעתא אליהוא דהלכתא

משיעורי הרה"ג הרב יוחנן בורגר שליט"א

מו"ץ וראש כולל הוראה רמות

האם על החתן והכלה לכוון לצאת יד"ח ברכת האירוסין

א. ברכת אירוסין. ב. מי מברך ברכה זו. ג. ברכת השבח או המצוות. ד. חובת החתן והכלה לכוון לצאת יד"ח. ה. להיזהר מהפסק. ו. לברכה על הכוס. ז. מי טועם את הכוס. ח. לכוון לצאת יד"ח ברכת הגפן.

א. ברכת אירוסין

איתא **בכתובות** (ו): מברכין ברכת אירוסין בבית האירוסין, מאי מברך כו', בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו על העריות ואסר לנו את הארוסות והתיר לנו את הנשואות ע"י חופה וקדושין, רב אחא בריה דרבא מסיים בה כו' בא"י מקדש ישראל ע"י חופה וקדושין מאן דלא חתים מידי דהוא אברכת פירות מצוות ומאן דחתים מידי דהוא אקידושא, ע"כ. ואיתא **במס' כלה** (פ"א מ"א-ב) מניין לברכת חתנים מה"ת, שנא' (בראשית פכ"ד פס' ס) ויברכו את רבקה ויאמרו לה אחותינו את היי לאלפי רבבה ויירש זרעך את שער שנאיו. וכת' **התוס'** (שם ד"ה שנאמר) דנר' דאסמכתא בעלמא היא דלא איירי פשטיה דקרא בברכת אירוסין. וכת' **הרא"ש** (שם פ"א סי' יב) דדעת **רב אחאי** (פרי חיי שרה סי' טז) דברכת אירוסין בעשרה **והר"ש הנגיד** נחלק עליו ואמר שא"צ י' אלא לברכת חתנים בלבד, ולי נראה דברי רב אחאי כו', ע"כ. וכן פסק **השו"ע** (אה"ע סי' לז ע"ד).

ב. מי מברך ברכה זו

וכת' **הרמב"ם** (אישות פ"ג הכ"ג) דכל המקדש אשה בין ע"י עצמו בין ע"י שליח צריך לברך קודם הקידושין הוא או שלוחו ואח"כ מקדש כדרך שמברכין קודם כל המצות. וכת' **בהגהמ"י** (שם אות ס) דכך נוהגין בארץ מערב, אבל במלכויות אלו אין המקדש מברך אלא אחר ולפיכך נהגו שאין מברכין אלא אחר האירוסין כו', ומנהגנו מה"ט כיון שאין המצוה מוטלת על המברך ועוד דלמא הדרי בהו לאחר שברך ונמצא ברכה לבטלה כו', אכן ברוב מקומות ובקהלות נוהגין דמברך והדר מקדשין, ע"כ.

והסמ"ג (עשין מה) כתב בארץ המערב רגילין שהמקדש האשה הוא מברך ברכת אירוסין קודם שיקדש. אבל במלכויות אלו אין **המקדש עצמו מברך אלא אחר**, ולכך נהגו שאין מברכין אלא עד אחר הקידושין כו', ע"כ.

ועי' **בשט"מ** (כתובות ז:) שהביא בשם **ההגהות סמ"ק** שהוכיח שאין זו ברכה המצוות מנוסח הברכה, וכת' עוד שאם ברכת מצות היא היאך אין ארוס מברך אותה, אע"כ ברכה זו אינה אלא כעין קידוש על מה שקדשנו הקב"ה יותר משאר האומות ולפיכך נהגו ישראל לאומרן על הכוס ואע"פ שאין זה מעכב וכמ"ש **הרמב"ן ז"ל**, מעתה דין הוא לאומרו אחר הקידושין שכן כל ברכה של קדושה מברכין אותה אחר שחלה הקדושה וכן הדין נותר, אלא שבקצת מקומות נהגו לברך אותה קודם הקידושין, ויש לתת טעם לדבריהם כי הברכה עומדת במקום המצוה מקדימין אותה להקדים ברכה למעשה ואין מבטלין מנהג בדבר זה, ע"כ. ו**בחי' הריטב"א** (כתובות ז: ד"ה כתבו בתוס') כת' שאין זו ברכת המצוות וע"כ המנהג פשוט הוא בכל הארצות שמברך אותה השי"ן.

והבאר שבע (סי' מט) הביא בשם **ההגהות סמ"ק** שהטעם שהמסדר קדושין מברך ברכה זו ולא החתן עצמו, הוא משום כן יתבייש מאן דלא ידע לברך, אולם הוא דחה דבריו, והביא בשם **המרדכי** (כתובות סי' קלא) בשם **הרב שלום גא'** שאין לחתן לברך ברכת אירוסין או נשואין אם יש אחר משום דמיחזי כיוהרא, ושוב כת' שהוא משום שאין ברכה זו אלא ברכת השבח והודאה בעלמא על קדושתן של ישראל, וע"כ אינה מוטלת על החתן, הלכך נוהגין שהרב מברך אותה, ע"כ.

וכתב **הטור** (אה"ע סי' לד) שהמקדש האשה מברך וכן אם קדשה ע"י שליח מברך השליח. וכת' **בדרכ"מ** (אות א) שמשמע מהטור דהמקדש עצמו יברך ואין נוהגין כן אלא אחר מברך. וכ"כ **הסמ"ג והגהמ"ם** (שם). **והשו"ע** (סי' א) כת' דהמקדש אשה מברך, **והרמ"א** כתב דלא דאחר מברך, וכן נוהגין, ואחר שיגמרו הברכה יקדש, ע"כ. **והדרישה** (שם אות א) הביאו **הב"ש** (שם סי' א) כת' דהיינו משום שלא לבייש מי שא"י לברך (ועי"ש שכת' דאם ליכא אחר יברך החתן).

אולם **הנוב"י** (אה"ע תנ"י סי' א) הביא בשם **שו"ת הרמב"ם** שאם אחר מברך הוי ברכה לבטלה, אלא שאין המנהג כן מחמת הטעם שכת' **הב"ש**, עי"ש. ולכאז' צ"ע דהטעם דהבי"ש לא שייך לדעת הרמב"ם. ועוד היה אפשר לומר שמנהגינו אינו נגד הרמב"ם, דהרי קי"ל בברכת המצות דיצא מוציא, וא"כ אפשר דס"ל **להרמב"ם** דדוקא בקי מוציא את האיניו בקי כמו שפסק **השו"ע** (סי' רעג ע"ד), וע"כ אם החתן בקי הוא הוי ברכה לבטלה, אבל כיון שנהגו שאין החתן יכול לברך כדי לא לבייש את שאינו יודע שוב נחשב החתן כאינו בקי ואפשר להוציאו. ועי' **בהר צבי** (וי"ד סי' א ד"ה הן ואו"ח ח"א סי' מד מ"ה"ג) שעמד על הנוב"י בזה.

ג. ברכת השבח או המצוות

וכת' **הרא"ש** (כתובות סי' יב) שהטעם שאין מברכין אשר קדשנו במצותיו וצונו לקדש את האשה, כי ברכה זו אינה ברכה לעשיית המצוה כי פו"ר היינו קיום המצוה וכו' וברכה זו נתקנה **לאת שבח** להקב"ה אשר קדשנו במצותיו והבדילנו מן העמים וצונו לקדש אשה המותרת לנו ולא אחת מן העריות וכו', ע"כ. ובדרך זה מבואר **בריטב"א** דלעיל.

והר"ן (שם ב) ברי"ף ד"ה והתיר) כת' שהטעם בזה כי אין מברכין על מצוה שאין עשייתה גמר מלאכתה דאכתי מיחסרה מסירה לחופה וכו', וכיון דברכת מצוה ממש לא הוי אעפ"כ לא רצו להוציא מצוה זו בלא ברכה כלל ותקנו לברך בה על קדושתן של ישראל.

אבל **ברמב"ם** דלעיל מבואר שאין זו אלא ברכת המצות. **ובריב"ש** (סי' שצח) כתב שהיא ברכת המצות אלא שלא תקונה במטבע קצר כשאר ברכת המצות היא להיות במצוה זו קדושה יתרה לישראל בענין הזווג והיא כעין ברכת השבח, ע"כ.

ועי' **בבאר שבע** דלעיל דס"ל שברכת אירוסין הוי ברכת שבח והודאה בעלמא, וכתב שם דאירוסין הוי הכשר מצוה ואין מברכין על הכשר מצוה. **והלבוש** (אה"ע סי' לד אות א) כת' דכמו שמברכין ברכת הנהנין וכו' כך מברכין תחלה ברכת הנהנין על האשה שנתאסרה לו. ועי"ש (אות ב) דשוב הביא דברי הרא"ש. **והדרישה** (סי' סב אות ח) כת' שהיא ברכת השבח והפילה. **והט"ז** (וי"ד סי' א סי' ק"י יז) נקט שהיא ברכה על איסור עריות. **והבנאי הרמ"ש** (פתחה לברכות אות יד) תמה על הלבוש דלא מצינו מ"ד דס"ל דהוי ברכת הנהנין.

ד. חובת החתן והכלה לכוון לצאת יד"ח

ואם נימא דזו ברכת השבח והודאה מסתבר דעל שניהם לכוון (ומלשון הלבוש משמע שהיא הודאה של החתן). ואם נימא שהיא ברכת המצוות י"ל שהחתן צריך לכוון לצת יד"ח, אבל האשה אי"צ לכוון כי אינה מצוה להנשא דאינו מצוה על פו"ר. אלא דעין

בר"ן (קידושין טז: ברי"ף ותשובה סי' לב ד"ה וראיה) שכתב שהאשה אע"פ שאינה מצוה על פו"ר מ"מ יש לה מצוה מפני שהיא מסייעת לבעל לקיים מצוות. וכן משמע **ההגהות** (קידושין מא. ד"ה אמר המאריך). ולפי"ז כיון שהיא בכלל המצוות גם עליה לצאת יד"ח הברכה. אולם **הרי"ש** (קידושין פ"ב סי' א) דחה **דברי הר"ם**, **והח"א אש"ש** שם כת' על **הר"ן** דלא אשכחן עיקר לטעון זה בשום מקום. **והחכ"ל** (אה"ע ססי' סד דף קנא ד"ה גם ראית) דחה דברי הר"ן ע"פ הא דפסקו **הטשו"ע** (אה"ע סי' ה סעי' יב) דמותר לאישה לשתות כוס עיקרין.

והח"מ (אה"ע סי' לו סי' ק) נקטו כהר"ן, וכן משמע **בפנ"י** (שם ד"ה אמר ר' יוסף) שיש לה מצוה. וכן הביא **המהרש"ם** (ח"א סי' קפ).

ויעוי' **בנוב"י** (שם שכת' שברכת אירוסין על החתן לברך וכו' אלא שהמנהג שהמסדר קידושין מברך, וכת' **הב"ש** שהוא שלא לבייש את העם הארץ שאינו יודע לברך ועכ"פ **עיקר הברכה להוציא את החתן** וכיון שהוא חרש שאינו שומע אינו יוצא בברכה זו ואיך יברך המסדר, ואם היה מקום לומר וגם הכלה שייכא בברכת אירוסין ומוציא המסדר את הכלה אתי שפיר, אמנם חרש שנשאת חרשת ודאי לדעת אין כאן ברכה. והביאו **ההגהות סמ"ק** (פ"א מ"א-ב) **והח"א אש"ש** (פ"א מ"א-ב) וכת' **בהר צבי** (אה"ע סי' לד סי' א). (שם ואו"ח ח"ב מילי דברכות סי' ב אות כב) **שהנוב"י** תבריה לגזיזיה בסי' פ"א שכת' דברכת אירוסין אינה ברכת המצוה ממש. ותירץ שאפשר דכוונת ה**נוב"י** שעיקר הברכה להוציא את החתן אין פירושו שהיא חשיב שומע כעונה אלא הכוונה דשמיעת החתן מעכב ובעינן שהחתן יצא בשמיעה לחוד.

אולם **בתבא"ש** (סי' א סי' ק"ט) נקט דלא בעינן שהרב המברך ברכה זו יכוין להוציא את החתן והחתן יכוין לצאת דלא נתקנה מעיקרא דוקא על החתן רק נתקנה על הנועדים לבית אירוסין, כדמשמע **בכתובות** (ו:) דגרסינן התם מברכין ברכת חתנים בבית חתנים וברכת האירוסין בבית האירוסין, וברכת חתנים פסקינן באה"ע (סי' סב אות ב) בהדאי דמברכין אפי' בשאין החתן אצלם, ש"מ דנתקנה על הנועדים, וה"וי בברכת אירוסין נתקנה על הנועדים דהא ביח בא וניתנו. וכן **דהרא"ש** (שם) כת' דברכת אירוסין נתקנה לתת שבח אמצות איסור עריות, ע"כ. ומש"כ דמברכין אפי' בשאין החתן אצלם, עי' **שמעתא עמיקתא** גליון קמ"ז.

פניני הלכה

האם מותר לומר בדרך צחות הלשון ה' אמר אלי

תנן (סנהדרין פט.) נביא השקר המתנבא מה שלא שמע ומה שלא נאמר לו מיתתו בידי אדם.

ובגמ' (שם) ת"ר שלשה מיתתן בידי אדם ושלשה מיתתן בידי שמים, המתנבא מה שלא שמע ומה שלא נאמר לו והמתנבא בשם עבודת כוכבים מיתתן בידי אדם, הכושב את נבואתו והמוותר על דברי נביא ונביא שעבר על דברי עצמו מיתתן בידי שמים. מנהגי מילי אמר רב יהודה אמר רב דאמר קרא אך הנביא אשר יזיד לדבר דבר בשמי זה המתנבא מה שלא שמע, ואשר לא ציותיו הא לחבירו ציותיו זה המתנבא מה שלא נאמר לו, ואשר ידבר בשם אלהים אחרים זה המתנבא בשם עבודת כוכבים, וכתבי ומת הנביא ההוא וכל מיתה האמורה בתורה סתם אינה אלא חנק וכו'.

וכ"כ **הרמב"ם** (פ"ה מהל' ע"ז ה"ח) אחד המתנבא מה שלא שמע במראה הנבואה, או מי ששמע דברי נביא חבירו ואמר שדבר זה לו נאמר והוא מתנבא בו, הרי זה נביא שקר ומיתתו בחנק.

וכן הוא **בסמ"ג** (מצוה ל"ט ל"ה) אחד המתנבא מה שלא שמע במראה הנבואה או מי ששמע דברי נביא חבירו ואומר שזה הדבר נאמר לו והוא מתנבא בו, הרי זה נביא שקר ומיתתו בחנק שנאמר אך הנביא אשר יזיד וכו'.

וכתב **היראים** (סי' רמ"א) הזהיר הכתוב על נביא שקר בפרשת שופטים דכתיב (דברים י"ח כ) אך הנביא אשר יזיד לדבר דבר בשמי אשר לא ציותיו לדבר וכו'. ותנן באלו הנחנקין (פט.) נביא השקר המתנבא מה שלא שמע ומה שלא נאמר לו וכו'. הלכך יזהר אדם שלא יאמר אפי' בדרך דחנות ושחוק הקב"ה אומר לי כך, ולפי שראיתני בני אדם אומרים כך ואינם מרגישים בעון הדבר כתבתיו. עכ"ל.

והובאו דבריו **בהגהות מימוניות** על הרמב"ם הנזכר (סי' א.). ואף **הרש"ל** בבאורו לסמ"ג (הנוכח) הביא דבריו וכתב ע"ז וגם אני הגבר ראיתי המכשלה הזאת ע"כ כתבתיו פה.

איבאר **דבאר שמה** (על הרמב"ם שם) כתב להעיר על דברי ההגהות מימוניות דמצינו שאמרו על דברים בניחוש וסיבות, באליעזר עבד אברהם ותהי אישה לבן אדונך כאשר דיבר ה', יעוי' רש"י שם, ואולי אין למדין מקודם מתן תורה, יעוי' ירושלמי סוף מו"ק. אמנם בשמואל ב' ט"ז כי ה' אמר לו קלל את דוד וכו', ויקלל כי אמר לו ה'. ולכן אין לחוש לזה כיון שלא אמר דרך נבואה.

ובספר **תולדות אדם** הובא מעשה דחכם אחד מארצות המזרח בא לעיר ווילנא, והיה חושק לפגוש את ר' זלמן, ובפוגשו בבית המדרש אמר לו דזה מכבר רצה לבא אליו ולפגושו אולם ה' אמר אלי לא תעבור (וכוונתו היתה לרמוז שמן השמים עכבוהו מפני הקור והצינה שהיו באותה העת), והשתומם ר' זלמן לקול דבריו והעיר לו מדברי הרמב"ם וההגהות מימוניות הנזכרים, דדבריו שדבר הם נובלות מעוון נביא המתנבא מה שלא שמע, או אולי פרי החטאת עצמה. אולם **היפה ללב** (או"ח סי' ר"ל) אחר שהביא המעשה הנזכר כתב להשיג על דבריו דלא אמר כן אלא בדרך צחות ואין בו איסור.

ובחינוך מצוה תקיז כתב - שנמנענו שלא להתנבא בשקר, שלא יאמר שום אדם שנאמרו לו דברים נבואה מהשם וה' לא אמרם וכו'.

וכן **מבואר בחי' רע"א** (יו"ד סי' א' על הטי"ז סי"ק יז) שאם החתן מדבר ואינו שומע ממברכים, דאין הברכה מוטלת על החתן, אולם לכאוי שוטר דברי עצמו בחידושו על דא'ע"ע (אות ב) בשרש פסק כהנובי"ל שאם החתן חרש והכלה חרשת לא ממברכין ברכה זו, וצ"ע. ועיני **באנ"ג** (אה"ע סי' פז) שכתב שבאירוסין בחרש וחרשת ודאי הנכון כהנובי"ל הנ"ל שאין לברך, שהרי לפי הרמב"ם הוי ברכת המצות, ואפי' להרא"ש הנ"ל עיקר התקנה הוא רק להמקדש אף שאינה ברכה לעשיית המצוה, עיי"ש. ועיי"ש (או"ח סי' קצ ד"ה והנכון) שכת' שאם החתן חרש גם ממברכין ברכה זו, ועי"כ דשאני ליה בין אם שניהם חרשים לאם רק א' מהם חרש. **והר צבי** (או"ח ח"א סי' מד ד"ה משה"כ) נקט כהתבא"ש. נמצא דאיכא פלוגתא האם החתן צריך לכוון לצאת יד"ח. ולמחייבים מבואר בנובי"י שה"ה כללה. וכן הביאו **באוצר הפוסקים** (סי' לד סי"א אות א) בשם עוד פוסקים.

ה. להיזהר מהפסק

וי"ל דאיכא עוד נפ"מ במח' הנ"ל (האם ברכת אירוסין הוי ברכת המצות), לענין הפסק דאם נימא דהוי ברכת המצוות על החתן שלא להפסיק עד שיקדש, ואם נימא דהוי ברכת השבח י"ל דליכא משום הפסק.

ועי' **בפמ"ג** (פתחה לברכות אות יד) שכתב בענין ברכת השבח על בריקים דבסימן רכ"ז בט"ז שם (סי"ב א) משמע דאף לאחר כדי דיבור מברך, אבל **מהר"ן** (פסחים ד. ד"ה ומיהו) ושאר פוסקים משמע דלאחר כדי דיבור אין מברך, עיי' א"ר (שם אות ו) ומ"א שם (סי"ב א). והטעם, דאין יזכר על מה מברך, שכבר עבר ואין יזכר השבח, משא"כ מצוה ונהנין דחוב עליו וכל שבירך די כו'. ומיהו ברכת המצות כמו קידושי אשה, המנהג שלנו לברך קודם הקדושין, אלא בדיעבד מברך אחי"כ תכ"ד, אלא לאו יברך תחת החופה. ומי"מ ראוי שלא להפסיק בין הברכה לקידושין, ע"כ. מבואר מדבריו דאין זה אלא ראוי אבל מעיקר הדין משמע דליכא הפסק.

ובשערי ברכה (שער סב אות ג) הביא ע"פ הפמ"ג הנ"ל שלא להפסיק בין ברכה לקידושין בדיבור שלא מעניני הקידושין, אבל שהייה לא הוי הפסק. והוסיף שאם הפסיק המברך ולא הפסיק החתן אינו חוזר ומברך, אבל אם הפסיק החתן אף שלא הפסיק המברך חוזר ומברך. ובביאורים שם (אות ה) כתב דטעמו דכיון דאינו מברך בשביל עצמו רק להוציא החתן, והחתן לא הפסיק, אבל כשהפסיק החתן אף שלא הפסיק המברך חוזר ומברך, ע"כ. אולם לדעת הסוברים שאין זה אלא ברכת השבח י"ל דעכ"פ בדיעבד אינו הפסק. **הריד"ש** (שם אות ו) הביא משי"כ **הרמ"א** (סי' סב סעי' ג) שפסק דאם יש שני חתנים יחד, ממברכים ברכת חתנים אחת, לשניהם. ואפי' לא היו החתנים ביחד, אלא שהיה דעתו על שניהם, ותמה עליו דהרי ברכה זו אינה אלא ברכת השבח ותפילה ואינו מוזכר בה אמאי קאי ואם אין החתן אצל הברכה במה יזכר שהברכה קאי ג"כ עליו כיון שאין מעשה מוכרח אחריו. ועי' **בפת"ש** (סי"ק ה) בשם **המקנה** שהקשה על הרמ"א דבכה"ג יש הפסק בין ברכת אירוסין לקדושין ע"י אמירת ברכת נישואין. ו**באוצר הפוסקים** (שם סי"ק טו) **מהאבן פנה** שדחה דברי המקנה דאין משום הפסק כי זו ברכת השבח, עיי"ש. ומטו בשמיה **דבעל השבח"ל** (אפרון שלמה פ"א אות י והנה ג) שהיה מדקדק לשאלו החתן האם הטבעת שווה פרוטה לפני שמברך ברכת אירוסין כדי שלא להפסיק.

ו. לברכה על הכוס

ואיתא **בירושלמי** (סוטה פ"ח ה"ה) היין קוסס מערבין בו כו' **ומקדשין בו את הכלה**. וכתב **הפני משה** דמברכין עליו ברכת אירוסין דלכתחילה טעונה כוס. וכי"כ **בקה"ע**. ו**במהרש"ם** (ח"ה סי' ח ד"ה והשבת) הביא מנאן מקור לברכת ארוסין על הכוס. ועי' **ברמב"ם** (פ"ג הכ"ד) שכת' שנהגו העם להסדיר ברכה זו (ברכת אירוסין) על כוס של יין או של שכר, אם יש שם יין מברך על היין תחלה ואח"כ מברך ברכת אירוסין ואח"כ מקדש (את האשה), ואם אין שם לא יין ולא שכר מברך אותה בפני עצמה. ועי' לעיל בשם **היריד"ש** שגם כיו"ן דמ"מ עיקר היין לאו ליהנות מכיון חשיב שפיר כברכת המצוות ועדיין צ"ע. והביאו מברך אותה בפני"ע דבר פשוט הוא שאין כוס מעכב ואינו אלא מנהג. וכן פסק **השו"ע** (אה"ע סי' לד סעי' ב)

ז. מי טועם את הכוס

ועי' **בפנ"י** (כתובות י: קריא ד"ה ת"ר) שהקשה על הא דכת' הפוסקים דנוהגים לברך ברכת אירוסין ג"כ על הכוס אלא שאינו מעכב, והרי נהגו דאחר מברך ברכת היין על הכוס והחתן והכלה שותין ממנו וא"כ האיך מברך בפה"ג כיון דאין המברך שותה ממנו וכו' הא קיי"ל דכל הברכות אם יצא מוציא חוץ ממברכת הנהנין וכו' וא"כ הא נמי כיון שאין הכוס מעכב לאו דבר שבחובה ניתנו והאיך מוציא חבירו, ואפשר כיו"ן דמ"מ עיקר היין לאו ליהנות מכיון חשיב שפיר כברכת המצוות ועדיין צ"ע. והביאו **הפת"ש** (סי' לד סי"ה). ובאמת **הירוקה** (ד"ן אירוסין סי' שטא) כת' דישתה המברך והחתן והכלה. ו**בעיקרי הד"ט** (או"ח סי' י אות ג) כתב שאם המברך אינו טועם, לא טוב הוא עושה.

שוב העירוני **מהרשב"ץ** (ח"ג סי' סה) שכת' דהנה לא נזכר בשום מקום בשי"ס להביא כוס יין לא בבר' אירוסין ונישואין ולא במילה ופדיון הנבן, והרמב"ם כת' במקצתן שנהגו העם להביא כוס יין, ו**בכתובות** (נ) אמרי' בבר' נישואין בריך שית, ולא נזכרו שבע ברכות בשום מקום, וכיון שאינם חובה דינם כברכת הנהנין, ולפי"ז היה המברך חייב לטעום מן הכוס בכולם, אבל **התוס'** (עירובין מ.) כת' ביום של מילה הביא"כ מטענים לתינוק וכו', אלאמא שא"צ המברך לטעום, וא"כ במה שטועמים החתן והכלה מכוס ברי אירוסין ונישואין יי"ח, ואין ברי' בפה"ג לבטלה אפי' לא טעם המברך, ואע"פ שברכת הנהנין היא, ואין לברך אותה מי שאינו נהנה, מ"מ כבר אמרו ברי"ה (כט:) פורס אדם לבניו ולב"ב אע"פ שאינו אוכל עמהם כדי לחנכם במצות, וכן כשהברכה נעשית בשביל הטועמים כגון חתן וכלה כשר הדבר, ועדיף טפי מחינוך הקטנים, וכן בברכת כוס המילה י"ל טעם זה וכו', ע"כ.

והבית שלמה (או"ח סי' יד מ"ה אלא שיש) תירץ דעל המנהג מבישים משום "אל תטוש" והוי כמו חיובא מתקנת זו"ל. וכת' עוד די"ל שאין הברכה חיוב על חתן והכלה לבד, רק על כל העומדים שם כמ"ש הרשב"א, שאין זה ברכת המצות, ומש"ה בכה"ג פשיטא לן דכיון שנהגו חבוב על הכוס יכול לברך אחר שכלו נהנה דכיון שעיקר ברכת אירוסין הם בשבילו ואין מברך, ע"כ.

והמהרש"ם (ח"ה סי' ח) נקט דכיון דכבר הוקבע המנהג כן הוי כחובה, והביא ראייה לדבריו **מהב"י** (סי' רצא) שנקט שאפשר להוציא אחרים יי"ח ברכת הריח בהבדלה (אפי' שהוא עצמו אינו מריח) אע"פ שאינו אלא מנהג, ע"כ. אולם **במ"ב** (שם סקי' יג) פסק כדעת הסוברים שא"א להוציא בברכת שמים אלא הוא אינו מריח וא"כ חזרה קושיא לדוכתה. ועי' **בשש"כ** (ח"ב סי' סא הנה יא) שהקשה מ"ש ברכת שמים מיין של מילה שאינו אלא מנהג ומ"מ אפשר לברך להוציא את חברו גם אם הוא בעצמו אינו שותה, ותירץ בשם **הגרש"א זצ"ל** שבשמים עיקרם רק כדי להנותת מן הריח להשיב בכך את נפשו והם גם מצוה בפ"ע ללא שום קשר להבדלה וכו' משא"כ יין של ברית שעיקרו למצוה כדי לומר שירה על היין וכו', ע"כ. ולפי"ז אפשר לומר כן גם על ברכת אירוסין.

ועי' **בערוה"ש** (אות ט) שכתב שנותנים להחתן והכלה לשתות מעט והמברך יוצא בזה כיון שנתקנה ברכה זו על הכוס ה"ל כקידושא ואבדלתא דמוציא אחרים בברכת היין ג"כ כמ"ש רבינו הבי"ל לעניין מילה בסימן רס"ה, ור' דאם המברך רוצה לשתות דאין מוחין בידו ושפיר דמי אלא שלא נהגו כן, ע"כ. ובדרך זה מבואר **בעזר מקודש** (סי' לה) דכתב דנוהגים שהחתן וכלה שותים דהוי כבורא פה"ג דקידוש. ו**האג"מ** (או"ח ח"ד סי' טט) כתב שמנהג הכולל שרק החו"ה שותים. ועי' בסמוך. ומשי"כ **הערוה"ש** ששותים קצת. עי' **בשש"כ** (אה"ע סי' לד הגה"ש יא) שכתב שיהיה חתן פשוט שיהיה החתן לשותות רביעית לברך ברכה אחרונה. וכת' ע"ז דלא ראיתי בזמנינו זה נזהרין בכך, אלא כל שטועמין טעימה אחת די, ע"כ.

ה. לכוון לצאת יד"ח ברכת הנפן

ובאפיקי ים (ח"ב סי' ב) כת' שמלבד קושית הפנ"י אנכי תמה דהרי רובא דרובא חתנים והכלות אינם מכוונים כלל לצאת בברכת המברך, וגם לא אומרים להם אל ידעו ולא יבינו מה שאומרים להם ועינינו רואות כי אינם מכוונים כלל לברכת המברך, ממילא אינם יוצאים בברכות, ומלבד להטעמים להו מטפיל להו איסורא לטעום בלא ברכה, עוד נשארה ברכת המברך ברכה לבטלה אחרי שהוא בעצמו אינו טועם כלל, ועיי"ש שכתב בשם **הרב נאמן בשמחה זצ"ל** ראב"ד דבריסק בשם הגר"ח **מברניס זצ"ל**, שהיה שופך קצת מהכוס על ידו והיה טועם אחר הברכה באופן שלא הרגישו האחרים. ו**במאזנים למשפט** (סי' יב) כת' **לאפיקי ים שהגאון הרב זאב הלוי סולובייציק זצ"ל** גאב"ד דבריסק אמר לי שאינו יודע ממנהג זה ולא ראה מעולם את אביו הגדול עושה כן. ואם משום כוונה לצאת רובא דעתם שיסדרו להם הכל כדת משה וישראל לברך להם הברכות וממילא הוי כמו שבאו לצאת בתקיעות. ועיי"ש שנתן שהטעם שנהגו שהמסדר קידושין אינו טועם כי היו מסדרין קידושין ברחוב, ואין שבחו של תי"ח לאכול בשוק, עיי"ש. והעירוני **שבספר דברי צדק** (סי' נח אות ה) כתב שראה את הגר"ח **זוננפלד זצ"ל** ששפך מעט מהכוס על ידו אחר הברכה וטעם בידו, ואמר שכן נהג הגר"ח **שאלאנט זצ"ל**, ע"כ.

ובעזר מקודש (סי' לה) כתב דנוהגים שהחתן וכלה שותים ג"כ מכוס ברכת אירוסין ונישואין, וכיון שכן הוא המנהג ממילא סתמיות דעת המברכים הוא כמפורש שיצאו יד"ח הברכה על שתייתן בשמיעתן וכן הוא סתמיות דעת החתן וכלה, ע"כ.

מִסְקָנָא דִּידִיחַ בְּרִכַּת הַנֶּפֶן

א' המקדש את האשה מברך ברכת אירוסין, ונהגו לברך אותה לפני שנותן את הקידושין. והמנהג שהמסדר קידושין מברך ברכה זו. ב' לכתח' יש לברך ברכה זו בעשרה. וכמו כן על המסדר קידושין לכוון להוציא את החתן והכלה ידי"ח ועל החתן והכלה לכוון לצאת. ג' כנחת' אין לחתן והכלה להפסיק בדיבור שלא מענין המצוה בין הברכה לקידושין. ד' נהגו לסדר ברכה זו על כוס של יין, ומברך עליו תחלה, והמנהג בכל מקום שרק החתן והכלה טועמים מהיין. ויש מי שהחמיר שאף על המסדר קידושין לטעום.

ו**כתב שם במנחת חינוך** (מצוה תרי"ז אות ד') דלכאוי ל"ש נביא שקר רק אם הולך בדרך נביא שראוי להאמין בו על נבואת אמת, אם הוא משקר הרי זה נביא שקר, אבל אם בא איזה הדיוט ומתנבא, הרי זה לשחוק וללעג ומי יאמין לו, ואינו בכלל זה וכו'. שוב ראיתי בספר משנת חכמים (סי' ל) צפנת פענח סי"ק י"ב) שדעתו ג"כ כן, אך מביא בשם גדולים דכל אדם אסור לומר בשם הקב"ה ועובר בלאו ע"ש. ובודאי איסור יש, אך זה נראה ברור דאינו חייב מיתה דלא נקרא נביא שקר כלל, כיון דאין ראוי להאמינו כלל, כן נראה ברור. הנה הסכים דאיסור ודאי יש אף בכל אדם, והמעין בדברי המשנות חכמים יראה דחביא דברי ההג"מ והרש"ל, ובדבריהם מבואר דאף שחוק אסור. מיהו שם אם הביא לשונם דאסרו אף בדרך בדחנות ושחוק, אלא כתב בשמם דלכל אדם אסור לומר שכן דיבר ה' וכן ראוי לכל אדם להיזהר בזה. ואפשר דע"כ כתב המנ"ח דאיסור ודאי איכא.

ובהעמק דבר **לנצי"ב** (דברים י"ח כ) דייק לשון הפסוק אך הנביא אשר יזיד לדבר וגו', ולא כתיב אך האיש אשר יזיד וגו', דאינו חייב אלא מי שהיה עולה על דעת לשמוע לו, משא"כ הדיוט שבלא זה אין דבריו נשמעין, והינו שכתב הרמב"ם הל' יסודי התורה פ"ט ה"א הא למדת שאין הנביא רשאי לחדש דבר מפתה לפיכך אף יעמוד אחד בין מן האמוות בין מישראל ויעשה אות או מופת ויאמר שה' שלחו להוסיף מצוה וגו', הרי דייק דוקא שעשה תחילה אות או מופת, והיינו שנתחזק לנביא משא"כ הדיוט.

ועינ' עוד בספר תורת נביאים **למהר"ץ חיות** (פ"א) דאחר שהביא דברי הרא"ם כתב להשיג על דבריו דכמה גדולים וטובים השתמשו בלשונות כאלו עת האיר ה' עיניהם בהכלה אחת לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא. עיי"ש דחביא דברי הראב"ד בהשגותיו שכתב בפ"ח מהל' לולב הל' ל"ה וכבר הופיע רוח הקודש בבית מדרשנו, ובפ"ז מהל' מטמאי משכב ומושב ה"ח כתב ברוך ה' אשר גילה סודו ליראי, וכיוצ"ב בעוד מקומות.

וכן מצינו ברבים מהפוסקים שכתבו לשון כיוצ"ב דרך צחות, יעו"י שו"ת הרמ"ע מפאנו סי' ק"ו דכתב ואחרי הדועי' אלהים את כל זאת, וכיוצ"ב כתב הכנה"ג בספרו בני חיי חו"מ סי' קי"ב, ובשו"ת מהרש"ם יו"ד סי' קכ"ט, ובשו"ת נודע ביהודה אהע"ז סי' ע"ב, ובשו"ת חיים שאל ח"א סי' ה', וכן מצינו רבות בספרי הפוסקים. ועי"כ דס"ל דכיון דברור שהדבר נכתב כמילצת הלשון ולא בדרך נבואה ח"ו אין כאן בית מיוחס.

העולה לדינא - כתב הרא"ם דאין לומר אפילו בדרך שחוק הקב"ה אמר לי כך, שיש בזה משום איסור נביא שקר. מיהו מדברי האחרונים נראה דכל שאומר כן בדרך צחות הלשון והדבר ברור דאינו דרך נבואה אין בזה איסור. וטוב לזהר בדבר.

בכתב ע"י

הרה"ג הרב שמעון פלזלי שליט"א
מו"ץ הקהילה החרדית מעלה אדומים

פניני מוסר

עניני שבת קודש

צורת רוממות סעודות שבת - "ואיך צריכה באמת להיראות סעודת השבת, - לדעת בדיעה ברורה, שהקידוש הוא כמו מוסף של יום כיפור, שצריך כוונה ואימה ויראה, ויש בו "שטייגין" גדול, והזמירות הן כמו ונתנה תוקף, והסעודה היא כמו הסעודה מפסקת של ערב יום כיפור, שיש בה מצוה גדולה וקדושה רבה ותועלת עצומה לנפש, והוא עצמו כמו כהן גדול בשעת עבודת פנים, וכן על דרך זה כל מנהגי ישראל, ואין צריך לזה תנועות משונות ומעשים משונים, אלא הכל מתוך שמחה והארת פנים לכל בני כיתו, ואז כל סעודות השבת יהיו שעות של עבודה ועליה, וכמו שהימים הנוראים קובעים את מעלת כל השנה, כן השבת קודש תביא ברכה גדולה לכל הימים הבאים לקראתו לשלום". (שבת מלכתא עמ' פז)

נערך ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"

✉ להצטרפות לרשימת התפוצה ללא עלות ניתן לשלוח בקשה לדוא"ל: amikta@amikta.co.il

להצלתחלת החרושיםמשפחתו | © **שמענתא עמיקתא** – לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 0503–767–052